

אנשים אלה סימלו בשנת תשל"א את הישגיהם וכשלונותיהם של ישראל והעולם. הם נבחרו על-ידי עורכי „העולם הזה“, תוך בחינת כל מאורעות תשל"א

אנשי השנה

תשל"א

העולם

דניאל אלסברג

אישהעולם של תשל"א לא היה אחד **במצוות אפר** לו 14 שערך את הנסיעה הראשונה על גבי הירח. הוא לא היה ריצ'ארד ניקסון או צ'ו ארלואי, שגרמו לרעש-אדמה מדיני כאשר הסכימו להיפגש בשנה הבאה. הוא לא היה אפילו וילי בראנד, אישהעולם של תשל"א, שמדיניות-החוק הנועות שלו נשאה השנה פרי היסטורי בהסכם על ברלין.

האישה שהתנשא מעל לראשי הפוליטיקאים, הדיפלומטים ואף המדינאים ברחבי תבל, היה גבר מעונה, שנאבק עם מצפוניו: **דניאל אלסברג**, מי שהיה פקיד בכיר בממשלת ארצות-הברית.

במעשה שהוכיח מחדש את כוחו של אדם חופשי ואת פקידה של עיתונות חופשית במישטר הדמוקרטי, מסר אלסברג לפירסום שפע עצום של מיסמכים סודיים, שחשפו לעיני כל את הדרך בה נכנסה ארצות-הברית למלחמה הבווייה בווייטנאם, אשר הפילה מאות אלפי קורבנות חפים-משפט, ואשר מעשי-הזוועה שלה נתגלו השנה בעיקבות מעשה מופת אחר של חייל אמריקאי משוחרר.

הטימטום, הבורות, הרשלנות, קלות-הדעת, חוסר-הכשרון, ההתנאה העצמית, השקרנות והאפסות של הפוליטיקאים והפקידים, שנתגלו במיסמכים אלה, מטילים אור מחריד על הדרך בה מתקבלות החלטות גורליות — ולא רק בארצות-הברית.

המרחב

אנוואר אל-סאדאת

רבים היו המועמדים שחפצו או יכלו לרשת את מסומו של איש-המרחב של תשל"א, **גמאל עבד-אלי נאצר**, שמת בימים האחרונים של השנה הקודמת.

המועמד הרועש ביותר היה **מועמר קדאפי**, הקצין הצעיר והשחצן שהשתלט על לוב העשירה, ושרצה לקנות את המנהיגות בכסף. התחרה בו עמיתו הסודאי **ני, ג'עפר נומיירי**, שהחניק בדם נסיון להפילו, וגרם למשבר הגדול הראשון בין העולם הערבי ובין ברית-המועצות. בצורה אחרת נרכשה מועמדותו של המלך **ח'וסיין**, שניצל את מותו של עבד-אל-נאצר כדי לחסל במשך השנה, בטבח אכזרי, את הפידאיון הפלסטינים בארצו. עמיתו המארוקאי, **חסן השני**, לא היה רחוב יותר, כאשר ביצעו קושרים צבאיים הפיכת-נפל נגדו. בכל זאת נשארה קאהיר המרכז האמיתי של העולם הערבי, ואישה-המרחב של השנה היה האיש שירש את כס נשיא מצרים: **אנוואר אל-סאדאת**. הוא נתגלה לא רק כטכסיסן מצליח בענייני פנים, כאשר חיסל החשוב ביותר של תשל"א בעולם הערבי: עייפות את היריבים שביקשו להפילו, אלא גילם גם את התהליך המצרים מן המלחמה, נכונותם לעשות שלום רשמי עם ישראל, התרחקותם מברית-המועצות והתוויה הכל-ליית ימינה. כל אלה באו לידי ביטוי סמלי לבטל את את שם-המדינה הנאצרי, ולחזור לשמה ההיסטורי של הארץ: מצריים.

הכנסת

מרדכי סורקיס

כימעט במיקרה זכה ח"כ **מרדכי סורקיס** באחד מימי תשל"א לפירסומת רבתי, והפך לשם-דבר. היה זה כאשר התגדב להשיב להצעת-החוק, שביקשה לבטל את האיסור הפלילי על יחסים הומוסקסואליים בין בני-דם, בצניעת-הפרט. חוק כזה כבר נתקבל ברוב המדינות המתקדמות בעולם.

סורקיס חטף תפקיד זה אחרי ששררה-משפטים, **יעקב שמשון שפירא**, יחד עם מיטב בעליההשכלה בכנסת, הביע תמיכה בהצעת-החוק, למרות שהוצעה על-ידי סיעת העולם הזה—כוח חדש. אולם סורקיס ביטא דווקא את הרוב, שהסיר את ההצעה מסדר-היום, בהצבעה בה נתנו רוב הסיעות חופשה-הצבעה נדיר להבריהן.

בנאום ששורר הדים רחבים, הוכיח סורקיס, כנציג רוב זה, שהכנסת מנותקת עתה לחלוטין מן המחשבה המתקדמת בעולם ובארץ, כשם שהיא מנותקת מחיי היום-יום של האזרחים, ומן המציאות הסוציאלית שעמדה במרכזו אירועי השנה. במליאה הריקה ובוועדות הסרות-ישע, הוסיפה הכנסת בתשל"א לשמש חותמת גומי בידי הבירוקרטיה הממשלתית הכלי-כולה, כשרק קולות בודדים בה קוראים במידבר הצחיח של מליצות נדושות, עצלנות מחשבתית ושמרנות חברתית.

דת

חנוך ומרים לנגר

בכל שנה יוצר המימסד הדתי שערווייה ציבורית ומשבר פוליטי.

בשנה אחת היתה זאת פרשת רס"ן **בני שדו**, שהעסקנים הדתיים רצו להפוך את ילדיו ל„גויים“. בשנה אחרת היתה זאת פרשת **הלן זיידמן**, שהאור-תודוכסים סירבו להכיר בגיורה, ושגויירה לאחר מכן בחיפון על-ידי בית-מישפט שדה רבני. הפרשה של תשל"א היתה זו של זוג ה„ממזרים“, **חנוך ומרים לנגר**.

הארץ כולה נרעשה, כאשר נודע כי האח והאחות אינם יכולים להתחתן, מפני שנולדו מנשואיה השניים של אשה, אשר נשואיה הראשונים לא נסתיימו בגט. לפתע נתגלה כי ממשלת ישראל, באמצעות משרד הדתות, מפיצה רשימה חשאית של „ממזרים“, שאסור להשיאם. לציבור נסתבר כי רבבות יהודים בארצות-הברית, בברית-המועצות ובארצות אחרות לא יוכלו לעלות לישראל, מכיוון שייחשבו כאן כממזרים — מאחר שאמהותיהם נישאו אחרי שהתגרשו קודם לכן בגירושין אזרחיים.

לא היו גיבורים בפרשת הממזרים. המפלגות החילון-ניות, שביכו את גורלם, ובראשן **גולדה מאיר** עצמה, המשיכו בצביעות לקיים את הקנוניה עם המימסד הדתי, ואילו חנוך ומרים לנגר עצמם נתגלו כפחדנים, התחנפו לרבנים, השתמשו ממאבק — ונשארו קורבנות.

כלכלה

משה זנדברג

שום יום פרטי, שום מנהל גאוני, לא סימל את הכל-כלה של ישראל בתשל"א. סימל אותו המנגנון הממשלתי שניהל את המשק, החולש על כל פרטיו, הקובע מי יתעשר ומי יוקפא. בידיו מלוא השלטון, ועליו מלוא האחריות.

מנגנון זה אחראי לחוסר התיכונן המוחלט במשק, לאי-קיצוץ התקציב הממשלתי ותקציב-הבטחון המנופח, לגיי-דול החוב הלאומי ולחליחולו היתרות במטבע-חוק. הוא אחראי גם למישגה הכלכלי, הסוציאלי והפסיכולוגי של מיבצעו העיקרי: הפיחות.

האישה שעמד למעשה בראש מנגנון זה היה **משה זנדברג**, יועצו הקרוב של **פינחס ספיר**, שנתמנה על-ידו לנניד הבא של בנק ישראל.

בטחון

חיים ברילב

לצה"ל היתה זאת שנה שקטה. רק בחזית אחת נאלץ ללחום: חזית רצועת עזה, שם הסתבכה המדינה במלחמה עכורה, במצב קלאסי של אוקופציה.

לא קל היה לשמור על מוראל הצבא ועל רמתו המור-סרית במצב כזה. תהילה מיוחדת זו מגיעה ל**חיים בר-לב**, שהטביע את אישיותו על הצבא. רגעו היפה ביותר בא דווקא על רקע שלילי. בעת הנהגת מדיניות „היד הקשה“ בעזה, בוצעו שם כמה מעשים מחפירים. מגלי המעשים הושמצו כבוגדים — אך היה זה דווקא הרמטכ"ל שהתעלה לגובה רמת אחריותו, מינה קציני-חוקר, העניש פומבית את האשמים בחלק מהמעשים.

יתכן שקל יותר להחזיק צבא במשבר קרבי חמור, מאשר בשנה של הפסקת-אש, הרגשת-שלום ואוקופציה בשטחים כבושים. ברילב עמד במבחן זה בהצטיינות.